

A GOMBÁK ÉS A GYÓGYNÖVÉNYEK KAPCSOLATA

a hét kutatója

Magyar alapkutatókat bemutató sorozatunk részeként Engel Ritával készítettünk interjút, aki a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjában, helyileg a Vácrátóti Botanikus Kertben dolgozik. Azt vizsgálja, hogy a gyógynövények gyökereivel együtt élő gombák milyen hatással vannak a növények hatóanyag-tartalmára. Kutatásainak eredményeképp talán csökkenteni lehet majd a műtrágyahasználatot – ennek gazdasági és társadalmi haszna is lehet.

(BAJOMI BÁLINT FELVÉTELE)

– **Miért pont gyógynövényekkel foglalkozik?**

– Mindig is szerettem ezen növényeket, és hittem a gyógynövényekkel történő gyógyászatban, kezeléseken. Ezért jelentkeztem a Kertészeti Egyetemre, ahol többek között gyógynövénytermesztést is tanul-tam.

– **Hogy került Vácrátótra?**

– Amikor lejárt a doktori ösztöndí-jam, végiggondoltam, hogy mit is szeretnék dolgozni, mivel szeretnék foglalkozni a jövőben. Mindig is az

volt a vágyam, hogy növényekkel foglalkozzak egy botanikus kertben. A Vácrátóti Botanikus Kert volt a kedvencem,

ahova szüleimmel nagyon sokszor ki-rándultunk gyerekkoromban. Meg-néztem, hogy van-e esetleg számom-ra érdekes állásajánlat. Találtam is egy kiírást, amit mintha rám szabtak volna, ugyanis doktori végzettség közelében álló embert kerestek, aki gyógynövényekkel foglalkozik és

ért a műszeres analitikához. Megpá-lyáztam ezt az állást, és szerencsére sikeresen vettem az akadályokat.

– **Milyen növényfajokkal foglalkozik a kutatásai során?**

– Jelenleg főleg három gyógynö-vénnyel: a majoránnával, a citrom-fűvel és a körömvirággal.

– **Úgy tudom, a mikorrhizákat is vizsgálja. Mit jelent ez a kifejezés?**

– A mikorrhizát alkotó gombák mikroszkopikus méretű, talajban élő gombák, amelyek a szárazföldi nö-vények közel 90%-ával képesek szimbiózisban, azaz kölcsönösen elő-nyös kapcsolatban élni. A növények gyökereit behálózó mikorrhiza-gombákat, pontosabban ezt az együttélési formát „gombagyökér-nek” – röviden mikorrhizának – ne-vezzük. Ez a kapcsolat mindkét fél számára kedvező, hiszen a gomba-partner a növénytől kész tápanyago-kat kap, a növény pedig a gomba micéliumhálózatának a segítségével képes a számára egyébként elérhe-tetlen tápanyag és víz felvételére, ez-által előnyös hatással van a gazdanö-vény növekedésére. A növény só-,

szárazság- és fémtűrő képességének növelésében és az ellenálló képessé-gének fokozásában is egyaránt jelen-tős szerepet játszik.

– **Miben befolyásolja a mikorrhiza a gyógynövényeknek a gyógyászati számára fontos tulajdonságait? Végeredményben több hatóanyag lesz bennük?**

– A mikorrhizák gyógynövények másodlagos anyagcsere-folyamatai-ban betöltött szerepéről kevés ismer-etanyag áll a rendelkezésünkre. A nemzetközi szakirodalomban el-enyésző azon publikációk száma, melyek a mikorrhizák gyógynövé-nyek hatóanyag-összetételére, vala-mint hozamára gyakorolt hatását mutatják be. Ezen kutatások alapján a mikorrhiza jelenléte megnövelte egyes gyógynövények hatóanyag-tartalmát. Például a bazsalikom ese-tében megfigyelték, hogy a mikorr-hizával kezelt növényeknek jóval magasabb volt az illóolajtartalmuk, ezeknek az egyedeknek a levelén sokkal több illóolajtartó mirigyszőr fejlődött ki. Hasonló eredményeket értek el az oregánó (szurokfű) és a

OIKA

PD 105750

kapor esetében is. A menta illóolajának az összetétele is megváltozott a mikorrhiza hatására. Ezen eredmények alapján elmondható, hogy a mikorrhiza jelenléte pozitívan befolyásolhatja egyes gyógynövények hatóanyag-tartalmát, minőségét. Azonban számos további kutatás szükséges a mikorrhiza hatóanyag- tartalomra gyakorolt tényleges pozitív hatásnak

– Ezek szerint gazdasági és társadalmi hatásai is vannak a kutatásainak.

– Abban az esetben, ha sikerül pozitív eredményeket elérniünk, igen. Hiszen globális szinten jelentős probléma a környezetszennyezés, mely nagymértékben a növénytermesztés során kijutatott műtrágyák, valamint növényvédő szerek következménye. Jelen kutatás egyik jövőbeli célja a kijutatott műtrágyák okozta földterhelés csökkentése szelektált, hatékony mikorrhiza-gomba felhasználásával. Az ilyen oltóanyag hatékonyságának igazolását követően a mikorrhiza-gombák használata „átültethető” a gyakorlatba az ökológiai és konvencionális gyógynövénytermesztés területén.

A kutatásunk eredményeként ajánlás adható majd a körömvirág, majoránna és a citromfű termesztéséhez szükséges műtrágya és oltóanyag optimális dózisoról, arányáról, illetve arról, hogy melyik oltóanyag a leghatásosabb. A mikorrhiza-gombák használata mellett csökkenthető vagy akár el is hagyható a különböző kemikáliák alkalmazása, mely jobb minőségű, és akár teljesen szennyezésmentes termékek előállítására nyújthat lehetőséget. Továbbá, ha bebizonyosodik a gombagyógynövény szimbiózisának hatóanyag-produkciót fokozó hatása, akkor jobb minőségű gyógynövénytermékek kerülhetnek forgalomba – ami kielégíthetné a társadalom egyre növekvő igényét a jó minőségű biotermékek iránt.

– A gyakorlatban hogy néznek ki ezek a kísérletek?

– Szabadföldi kísérlet során négy különböző kezelést alkalmaztunk a vizsgálat tárgyát képező három növényfajon. Az egyik kezelés tulajdonképpen a kontroll, amikor semmilyen kezelést nem kapnak a növények. A növények egy részét mikorrhiza-gombával oltottuk be. A további két kezelés során műtrágyát juttatunk ki a mikorrhizával kezelt és kezeletlen növények alá egyaránt. A kezeléseket követően a vegetációs időszak folyamán begyűjtött és szárított növényi részeknek vizsgáljuk majd a hatóanyag-tartalmát.

– Milyen más területekkel foglalkozik még az imént említetteken kívül?

– Az egyik fő területünk – és az OTKA-pályázat része is – annak vizsgálata, hogy az ökológiai változások milyen hatással vannak a gyógynövények hatóanyag-termelésére. Egy másik kutatási területünk fókuszában a hazai növényflóra kémiai diverzitásának feltérképezése áll. Ezenkívül etnofarmakológiai adatok alapján, eddig még nem vizsgált növények humángyógyászatban való alkalmazhatóságának kutatásával is foglalkozunk. Azaz

Körömvirág (BAJOMI BÁLINT FELVÉTELE)

igazolásához. Ez még egy igen ismeretlen terület és sok a megválaszolatlan kérdés. Ezért is kezdtem el én is ezzel a kutatási területtel foglalkozni.

– Mely részét használják a gyógyászatban a növényeknek?

– A legtöbb hatóanyagot tartalmazó részeit. Például az általunk vizsgált növények esetében a körömvirágnak a virágzatát, a majoránának a virágzó hajtását, a citromfűnek pedig főként a levelét hasznosítják.

– Mi a gyakorlati jelentősége a kísérleteinknek?

– Arra keressük a választ, hogy a mikorrhiza milyen mértékben szól bele az egyes növények másodlagos anyagcsere-folyamatába, tehát hogy milyen módon tudja megváltoztatni a vizsgált növényeknek a hatóanyag-produkcióját, illetve a hatóanyag-összetételét. Azt is vizsgáljuk, hogy a mikorrhizával történő kezelés milyen mértékben helyettesítheti, illetve csökkentheti a műtrágyahasználatot. Ha pozitív eredményeket érünk el, akkor csökkenthető lesz-e a talajterhelés azáltal, hogy kevesebb műtrágyát kell majd használni. Ennek nyomán a mikorrhiza használata jelentős lehet majd az ökológiai növénytermesztésben.

Citromfű a kísérleti parcellában
(ENGEL RITA FELVÉTELE)

különböző kultúrákban hagyományosan alkalmazott növények kémiai vizsgálatát és értékelését végezzük. Így kezdtünk el foglalkozni a kisvirágú csodatölcsérel.

– Mit kell tudni a kisvirágú csodatölcsér gyógyászati jelentőségéről?

– A kisvirágú csodatölcsér Magyarországon invazív fajnak számít, Amerikából hurcolták be. Erről a növényről különböző feljegyzéseket találtunk, miszerint az indiánok sebek, törések, illetve csipések kezelésére használták. A Richter Gedeon Gyógyszergyár néhány munkatársával együttműködésben az volt a célkitűzésünk, hogy tudományosan is igazoljuk a kisvirágú csodatölcsér gyógyhatásait.

BAJOMI BÁLINT